

รายงานผลการตรวจสอบที่ ๑๙๖ /๒๕๕๗

เรื่อง การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีขอความช่วยเหลือในการแต่งกายของบัณฑิตสตรีข้ามเพศ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

ผู้ร้องได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามคำร้องที่ ๔๙๒/๒๕๕๕ ว่า ผู้ร้องเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งโดยผู้ร้องมีเพศกำเนิดเป็นชายแต่เลือกดำเนินชีวิตมีเพศวิถีเป็นหญิง ทั้งนี้ได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์ว่าเป็นโรค Transsexualism และกำลังอยู่ระหว่างการรักษา ซึ่งต้องมีการทดลองใช้ชีวิตเป็นเพศตรงข้ามรวมถึงการแต่งกายด้วย ในระหว่างการศึกษาก็ได้แต่งกายเป็นหญิงตั้งแต่ปีการศึกษาที่ ๒ จนกระทั่งจบการศึกษา และมีกำหนดเข้าร่วมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ในเดือนมกราคม ๒๕๕๖ แต่ไม่ได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยให้แต่งกายเป็นบัณฑิตหญิงในการเข้าร่วมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ลิดรอนสิทธิ ขัดขวางต่อการบำบัดรักษาของผู้ร้อง ทำให้ได้รับผลกระทบทางจิตใจ จึงได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อขอความช่วยเหลือและให้ความเป็นธรรมในกรณีดังกล่าว

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจสอบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า กรณีตามคำร้อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรของผู้ร้องที่มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิด ซึ่งขัดกับระเบียบของมหาวิทยาลัย โดยไม่อนุญาตให้นักศึกษาแต่งกายตามเพศวิถีในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร โดยอ้างมติที่ประชุมและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร (ผู้ที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๔) ระเบียบ และแนวปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ในระหว่างการตรวจสอบของคณะอนุกรรมการฯ มหาวิทยาลัยที่ถูกร้อง โดยคณะกรรมการประสานงานงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ได้พิจารณาอนุญาตให้ผู้ร้องสามารถแต่งกายตามเพศสภาพเข้าร่วมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ร้องแล้ว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจสอบ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และความเห็นของคณะอนุกรรมการฯ แล้ว มีความเห็นดังนี้

๑. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติว่า การแต่งกายของบุคคลหลากหลายทางเพศ เป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งควรได้รับการยอมรับมิให้เกิดการกีดกันในสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลนี้ แต่ต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยภายใต้กฎเกณฑ์ของสถาบันการศึกษา หากสถาบันการศึกษาใดมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกำหนดใดในลักษณะเป็นข้อห้ามดังกล่าว สมควรมีมติเป็นหลักการในเรื่องนี้ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อเรื่องนี้ในลักษณะเดียวกันกับคำร้องนี้ กล่าวคือ ให้สถาบันการศึกษานั้นพิจารณาแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกำหนดของสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับการแต่งกายของบุคคลหลากหลายทางเพศที่เป็นข้อห้ามเกี่ยวกับการแต่งกายของบุคคลที่มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับคำร้องนี้

๒. กรณีตามคำร้อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรของผู้ร้องที่มีเพศสภาพไม่ตรงตามเพศกำเนิด ซึ่งขัดกับระเบียบของมหาวิทยาลัย โดยไม่อนุญาตให้นักศึกษาแต่งกายตามเพศวิถีในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร โดยอ้างมติที่ประชุมและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร (ผู้ที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๔) กฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ในระหว่างการตรวจสอบของคณะอนุกรรมการฯ ของมหาวิทยาลัยที่ถูกร้องเรียน คณะกรรมการประสานงานงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ได้พิจารณาอนุญาตให้ผู้ร้องสามารถแต่งกายตามเพศสภาพเข้าร่วมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ร้องแล้ว จึงควรให้ยุติเรื่องร้องเรียนกรณีดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวจะได้ดำเนินการรวมเรื่องร้องเรียนในประเด็นความหลากหลายทางเพศเพื่อจัดทำเป็นงานด้านยุทธศาสตร์ต่อไป ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้มหาวิทยาลัยที่ถูกร้องและมหาวิทยาลัยในเครือ พิจารณาแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการแต่งกายของบุคคลหลากหลายทางเพศ เพื่อไม่ให้เกิดกรณีเช่นเดียวกันนี้ขึ้นอีก